

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δωδέκατος

Συνδρομή ἑτησία : Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν ταῖς Ἱταλίαις φρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ. 20. - Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτησιαί. - Γραφεῖον τῆς Διευθυνσεως : Ὀδὸς Σταδίου, 6

16 Αὐγούστου 1881

ΤΥΧΟΔΙΩΚΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΕΛΛΗΝΟΣ

ἐν Πράγῃ.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδὲ σελ. 502.

Ὁ Παλαιολόγος εἶχε δίκαιον, ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσῃ ἐπιγραφῇ, νὰ ἀναφέρῃ περὶ «δυσχερσιῶν», ὑφ' ἧς ἔζη ἐν Πράγῃ. Διότι ἡ ἐπιτροπεΐα τῆς Συγκλήτου, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγράψαμεν, εἶχεν ἤδη ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν τοῦ Βαλδσταίν ἐπὶ τῶν φημῶν, αἵτινες διέτερον ἀνὰ τὴν πόλιν περὶ τοῦ προτέρου βίου τοῦ Ἑλληνοσ. Κατὰ τὰς φήμας δὲ ταύτας ἐνηγοῦντο ἐν Ἱταλίᾳ ἀνακρίσεις ὑπὸ τε κοσμικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων κατ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀδελφός του, καρδινάλιος ὢν, ἀπέτινε τὴν ποινὴν τοῦ ἀποστάτου. Ὡς πρὸς τινὰ μέρη αἱ φήμαι αὗται δὲν ἐπιστεύθησαν, καὶ οὕτω δὲν κατώρθωσάν τι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Παλαιολόγου, οἵτινες τὴν διατριβὴν του ἐν Πράγῃ καὶ τὰς ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς κλασσικῆς φιλολογίας εἶχον μάθει. Ἀλλὰ ἐν ἀρχῇ τοῦ 1569 ὁ Μιχαὴλ Ἄστε, ἱεροεξεταστὴς τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν, ἀφίκετο ἐκ Ῥώμης εἰς Πράγην, ὅπως συλλάβῃ τὸν Παλαιολόγον καὶ ζητήσῃ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ εἰς Ῥώμην. Ὁ Ἕλληνας κατηγορέσθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς φυγὰς καλόγηρος καὶ δεινὸς νεωτεριστῆς, ὅστις εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν καρδινάλιον Γαβριὴλ Παλαιῖτον, (ὑπερ ὄνομα ἄγει ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ ἀληθοῦς οἰκογενειακοῦ ὀνόματος τοῦ τελευταίου τούτου τυχοδιώκτου, ἀπογόνου τῶν Παλαιολόγων), καθὼς καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν τῆς Ῥώμης ἔδωκε πολλαπλὰς ἀφορμὰς καταδιώξεως· ἤδη δ' ἔλεγε δὲν πρέπει ν' ἀπορύγῃ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν.

Ὁ ἱεροεξεταστὴς ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ ἐπισκόπου Πράγης Ἀντωνίου Βρούς, ἐκ Μούγλιτε, κατὰ τοῦ νεωτεριστοῦ, περιέμενε δὲ καὶ συνδρομὴν παρὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν· ἀλλ' ὁ Παλαιολόγος εἶχεν ἐν Πράγῃ πολυαριθμους φίλους, ἐστράφη δὲ τότε αὖθις καὶ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν γραμματέα Βάλτερ Βάλδερσβεργ, καὶ δι' αὐτοῦ κατώρθωσε ν' ἀποτρέψῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ῥαδιουργίας τῶν Ἱταλῶν. Ἀληθῶς ἀπεστάλη τῇ 12 Φεβρουαρίου 1569 αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ εἰς τὸν ἐπίσκοπον, δι' ἧς ἐπετάσσετο νὰ μὴ ἐνοχληθῇ παρ' οὐδενὸς ὁ Ἰάκωβος Παλαιολόγος, καὶ νὰ μὴ ἐνεργηθῇ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου οὐδὲν ἀντιφάσκον εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν προστασίαν. Τούτων οὕτως ἐχόντων ὁ ἐπίσκοπος οὐδὲν εἶ-

χε νὰ πράξῃ· ὁ δὲ ἱεροεξεταστὴς ἀνεχώρησεν ἀπρακτος εἰς Ἱταλίαν. Ὁ Παλαιολόγος ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἀνεξιθρήσκου Μαξιμιλιανοῦ Β' ἐτύγγανε μεγάλῃς εὐνοίας, καθ' ἧς συνετρίβοντο ὁ δόλος τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ αἱ ἀπειλαὶ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, καὶ ἠδύνατο ἐν Πράγῃ ἀταράχως νὰ βιοῖ.

Ἡ ἔκβασις ὅμως αὕτη τῶν πραγμάτων κατέστησε τὸν Παλαιολόγον ἀλαζόνα, καὶ ἐνόμισεν ὅτι τοῦ λοιποῦ ἠδύνατο ν' ἀντεπεξέρχεται καὶ κατὰ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας, ὡς ἐπραξε κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Εἰς τὴν οἰκίαν του ἐδέχετο φυγάδας παντὸς τόπου, οἵτινες, ὡς αὐτὸς, ἐξ ἐγωϊστικῶν σκέψεων εἰς Βοσνίαν ἤρχοντο, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἤγειρε τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχῶν καθ' ἑαυτοῦ καὶ κατὰ τῶν προστατευομένων του. Τοῦ λοιποῦ ἔβλεπον τὴν συμπεριφορὰν ταύτην τοῦ Παλαιολόγου μετὰ δυσπιστίας, ὁσημέραι αὐξανομένης, μέχρις οὐ ἐπὶ τέλους κατηγγέθη ὡς παραβιάζων τοὺς καθεστῶτας νόμους καὶ θρασέως τούτους χλευάζων, διότι ἐδέχθη εἰς τὴν οἰκίαν του μοναχὸν Δομινικανὸν, ὅστις εἶχε φύγει ἐκ τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἀγνῆς, τοῦ ἐν τῷ παλαιῷ ἄστει κειμένου, συμπαρκαλθῶν καὶ πολλὰ ἱερὰ σκεύη. Ὁ τοῦ παλαιοῦ ἄστεως αὐτοκρατορικὸς δικαστικὸς ὑπάλληλος, ὁ καὶ τὴν ἀστυνομίαν τῆς πόλεως διαχειριζόμενος, ἐσκέφθη ὅτι ὅμοιος τὸν ὅμοιον βοηθεῖ, καὶ ἤρξατο κρύφα ἀνακρίσεων κατὰ τοῦ φυγάδος μοναχοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Παλαιολόγου, ὅπου ταχέως ἀνεκάλυψε τὰ ἴχνη του. Προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ παραδώσῃ τὸν φυγάδα· οὗτος ὅμως ἀλαζονευόμενος οὐ μόνον δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ὑπεβοήθησε τὴν ἐρχομένην νύκτα τὸν Δομινικανὸν μοναχὸν νὰ δραπετεύσῃ μακρὰν τῆς Πράγης, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰ κλαπέντα κειμήλια. Ἡ παρakoή αὕτη εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος, καὶ οὕτως ἔλαβεν ὁ ἀστυνομικὸς ἄρχων τὴν ἐντολὴν νὰ φυλακίσῃ τὸν Παλαιολόγον εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ ὑπάλληλος, ὁ ὁποῖος δικαίως ἐφοβεῖτο μὴ, ἀνεπαρκοῦς εἶνα ἐπιτηρητῆς, δυνήθῃ ὁ Ἕλληνας νὰ δραπετεύσῃ, ἐκύκλωσε τὴν οἰκίαν διὰ στρατιωτῶν τὸ ἐσπέρας τῆς 30 Μαρτίου 1571 καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν πρὸς σύλληψίν του. Ἀλλ' ὁ πονηρὸς Ἕλληνας εἶχεν ἤδη παρατηρήσει τοὺς στρατιώτας, καὶ εἰσῆλθε, προαισθάνθεις τὸν κίνδυνον, εἰς δωμάτιον, καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς κιβωτίου. Ὁ

ὑπάλληλος, καλῶς γινώσκων ὅτι ὁ καταδικωμένος εὐρίσκετο ἐν τῇ οἰκίᾳ, κατέβη ἐκ τῆς στέγης εἰς τὸ δωμάτιον, ἔνθα ὁ Παλαιολόγος ἐκρίπτετο, καὶ διὰ σιδηρουργοῦ ἀνοίξας τὸ κιβώτιον συνέλαβε τὸ πτηνὸν ἐν τῷ κλωβῷ. Ἀμέσως ἤχθη εἰς τὸ βουλευτήριον τὸ ἐν τῷ παλαιῷ ἄστει, ἔνθα ὤρισθη αὐτῷ τόπος προφυλακίσεως ἢ πολιτικῆ φυλακῆ, ἢ Σπίγκα καλουμένη.

Ἡ φυλάκισις τοῦ Παλαιολόγου προὔξενεν ἐν Πράγῃ εὐνόητον ἀπορίαν, ἀλλ' ὀλίγοι ὑπῆρχον οἱ λυπηθέντες ἐπὶ ταύτῃ. Διὰ τοῦ ἀποτόμου αὐτοῦ ἤθους καὶ τοῦ μίσους πρὸς τὴν ἐθνότητα τῶν Βοεμῶν ἀπώλεσε τοὺς φίλους του, οἱ οἰκτεῖοι αὐτῷ ἀπεμακρύνθησαν, καὶ ὁ καταφρονητὴς τῶν νόμων, περὶ τοῦ παρελθόντος τοῦ ὁποῦοῦ νέαι πάντοτε εἰδήσεις ἐκυκλοφόρουσαν, ἀπέμεινε ἐστερημένος πάσης βοήθειας.

Τὸ στάδιον τοιοῦτοτρόπως τοῦ Παλαιολόγου ἐν Πράγῃ ἐπερατώθη, οἱ φιλόλογοι ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ συμπολίτου τοῦ Ὁμήρου, καὶ ὁ ποτὲ μετὰ τσοῦτότου ἐνθουσιασμοῦ γενόμενος δεκτὸς ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων κατέπεσεν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, θεωρηθεὶς ὡς τυχοδιώκτης καὶ πλάνος. Γενικῶς ἔκτειρον τὴν σύζυγον του, ἣτις ἤδη ἔβλεπε πρὸ αὐτῆς ἀβέβαιοι μελλον, μετὰ τῶν τέκνων τῆς, ἅτινα ἀπέκτεσεν ἐκ τοῦ γάμου τούτου.

Μετὰ μηνιαίαν φυλάκισιν κατὰ αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν τὸ ἑσπέρας τῆς 29 Ἀπριλίου ἐκομίσθη ἐν κεκλεισμένῃ ἀμάξῃ εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ κράτους ἐν τῷ φρουρίῳ Ποδεβράδ, ἔνθα ἐκρατεῖτο ὑπὸ αὐστηρὰν ἐπιτήρησιν. Πόσον χρόνον ἔμεινε ἐκεῖ προφυλακισμένος, δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν, τόσῳ μόνον γινώσκουμεν ὅτι τῇ ἐνθέρμῃ προσπάθειᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου δὲν παρεδόθη εἰς τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ τῷ 1571 ἐφυγαδέθη ἐκ τῆς χώρας. Ἐπορεύθη δὲ εἰς Τρανσυλβανίαν, ἔνθα ἀπεδίωξε τοὺς Οὐνίτας, καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ γυμνασίου τῶν Οὐνιτῶν ἐν Κλαουζενβούργῳ. Μετὰ διετῆ αὐτόθι διαμονὴν ἐπορεύθη εἰς Πολωνίαν, τὴν ἀγαπητὴν χώραν τῶν Οὐνιτῶν, (οἵτινες καὶ κατὰ τὸν θεμελιωτὴν τῆς ὁμολογίας αὐτῶν Λέλιον Σωσίνο, ἐκαλοῦντο καὶ Σωσιαννοί), οὗχί ὅπως ἐν αὐτοῖς βίωσῃ ἐν εἰρήνῃ, ἀλλ' ὅπως διεξαγάγῃ πρὸς τοὺς καθηγητὰς καὶ κληρικοὺς αὐτῶν δριμὺν φιλολογικὴν ἀγῶνα. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινότης τοῦ Ῥακόβου ἐδημοσίευσεν τῷ 1573 δριμυτάτην ἀπάντησιν κατ' αὐτοῦ, εἰς ἣν ὁ Παλαιολόγος ἀντεπεξῆλθεν δι' οὗχί ὀλιγώτερον κυστικῆς ἀνταπαντήσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἕτεροι ἤδη ἀντίπαλοι κατὰ τῶν φανερῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν κατὰ τῶν Οὐνιτῶν ἀνεράνησαν, ἐν οἷς ὁ καθηγητὴς Συμεὼν Βουδνὴ καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Λελίου Φαῦστος Σωσίνο, οἵτινες ἀμφότεροι ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ἐξικοντιζοῦν τὸ ἀνάθεμα κατὰ τοῦ Ἑλλήνου, ἢ ἀτμοσφαῖρα τῆς Πολωνίας ἀπέβη

αὐτῷ ἥμισυ σωστικῆ, καὶ ἐπορεύθη εἰς Μοραβίαν, ὅπου ἀεράνη τῷ 1581.

Αὐτόθι ὅμως κατέλαβεν αὐτὸν τὸ πεπρωμένον. Ὁ Πάπας Ἡὸς Ε', ὁ ποτὲ τοῦ Παλαιολόγου συν-ἀδελφος μοναχὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Δομινικανῶν ἐν Ῥώμῃ, ὃς πράγματι ἀφίκετο εἰς τὰ ὑπατά ἀξιώματα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, εἶχεν ἐκδώσει πολλάκις διαταγὰς πρὸς σύλληψιν τοῦ φυγάδος, δοκίμου, μόλις δὲ κατωρθώθη ἐπὶ Γρηγορίου ΙΓ' νὰ παραδοθῇ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Τῇ 18 Νοεμβρίου 1581 μετέβη ἐκ Βρουίννας τῆς Μοραβίας, ὅπου ὁ διδάκτωρ Θωμᾶς Ἰορδάνης ἐκ Κλαουζενβούργου εἶχεν ἀναζητήσει αὐτὸν, εἰς Οὐννοβρόδαν τῆς Μοραβίας, ἔνθα ὑπῆρχεν ἐν τοῖς πρώτοις ὁ γνωστὸς ὑποκινητὴς καὶ δηκτικὸς ἀντίπαλος τῆς Ἀδελφότητος Παύλου Κυρμέστερ. Τούτου ἕνεκα ἐγένετο ἐνταῦθα ἡ διαμονὴ τοῦ γνωστῆ, καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ὀλμουτίου Στανισλάος Παυλόφσκης συνέλαβεν αὐτὸν καὶ ὑπὸ καλὴν φυλακὴν ἔφερεν εἰς Αὐστρίαν μετὰ πάντων τῶν βιβλίων αὐτοῦ καὶ ἀλληλογραφίας, ἣτις εὐρέθη παρ' αὐτῷ ἐν Οὐννοβρόδῳ.

Ἡ πορεία ἐγένετο διὰ Κρεμσίου καὶ Βιέννης εἰς Κλαουστριβούργον, ὅπου ὁ Παλαιολόγος ἔμεινε εἰς τὴν ἐκεῖ Μοῦνῃ τῶν Αὐγουστίνων, μέχρις οὗ ἔλθωσιν ἐκ Ῥώμης πληρέστεραι διαταγαὶ περὶ φυλακίσεως. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γαβριὴλ Παλαιότος, ὁ καρδινάλιος, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ῥώμην καὶ ἔροιψεν εἰς τὰς εἰρητὰς τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως.

Περὶ τῆς μεταγενεστέρως αὐτοῦ τύχης ὑπάρχουσιν ἀντιφατικαὶ σύγχρονοι εἰδήσεις· διότι κατ' ἄλλας μὲν ὁ Παλαιολόγος ἀπεκίρηξε τὴν πλάνην του, καὶ ἐν τῇ εἰρητῇ ἔγραψε πολυάριθμα συγγράμματα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, κατ' ἄλλας δὲ διαρρήδην ἀπεποιήθη νὰ ἐπανεῖθῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς καὶ τούτου ἕνεκα κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, ἀλλὰ ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΓ', τῇ παρακλήσει τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπέτρεψε νὰ ὑποστῇ τὸν δι' ἀγγόνων. Ἡ τελευταία εἰδήσις εἶνε ἀληθεστέρη, διότι εἶνε ἤδη βεβαιωμένον ὅτι ὁ Ἰάκωβος Ὀλυμπιδάριος Παλαιολόγος κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ὡς διεφθαρμένος νεωτεριστὴς νὰ καῖ, καὶ τῇ 22 Μαρτίου 1585 πρὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Δομινικανῶν Santa Maria alla Minerva ἐξετελέσθη ἡ καταδικὴ του ἐπὶ τῆς πυρᾶς.

Οὕτω κατέληξεν ὁ τυχοδιωκτικὸς βίος τοῦ Ἑλλήνου, ὅστις ὡς φαινεῖται μετέωρον ἀνεράνη εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς πρωτεύουσας τῆς Βοεμίας. Ἐπὶ τοῦ βίου τούτου ἐγράφησαν πολλά, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν πολυαριθμῶν βιογράφων του ἔγραψέ τι λεπτομερέστερον περὶ τῆς ἐν Πράγῃ διακριβῆς του. Ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν ἐξ ἐγγυφίων πηγῶν τὰ περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός, πολὺ ἐχούσης τὸ διαφέρειν, διότι κατέστη τοσοῦτον γνωστὸς κατὰ τὸν βίον του, ὥστε καὶ σήμερον δὲν φαίνεται ἄσκοπος ποιά τις περὶ τούτου μνεία.

Παρί τῆς γυναικὸς τοῦ Παλαιολόγου Ἀγνῆς, τῆς ἀπομεινάσης ἐν Πράγῃ μετὰ τῶν τέκνων της, εἶνε γεγραμμένον ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἀδελφότητος ὅτι «ἔξ πὼς ἐν στενοχωρίᾳ». Μεταξὺ τῶν τροφίμων τοῦ Καρολινείου Πανεπιστημίου τῆς Πράγας εὐρίσκουμεν ἐν ἔτει 1603 ἕνα Θεόδωρον Παλαιολόγον Πραγῆνον, ὅστις ἐκ τούτου φαίνεται ὡν υἱὸς τοῦ ἡμετέρου ἥρωος. Ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ τὸ 1591 ὡς «ἀπόγονος τοῦ Κουθενίου» εἰπαχθεὶς ψάλτης τοῦ αὐτοκρατορικοῦ εὐκτηρίου Μαρτίνου Δινδόλης, καὶ Κουθένος ὀνομαζόμενος, δύναται ὡς πρὸς τοῦτο νὰ θεωρηθῆ ὡς υἱὸς τοῦ Παλαιολόγου: Ὁ Μαρτίνος Κουθένος ὁ πενθερὸς τοῦ Παλαιολόγου δὲν ἀφῆκεν υἱοῦς, οἵτινες νὰ κληρονομήσωσι τὸ ὄνομά του· κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς χρόνους αἱ οἰκογένειαι μετέβαλλον τὰ ὀνόματά των. Ἐραίνεται τοῦλάχιστον ἐπὶ ὠρισμένα ἔτη ὡς ἰδιοκτήτης τῶν δύο ἐμπορικῶν ἀποθηκῶν τοῦ Κουθενίου, αἵτινες ἔκειντο ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς τῶν ἵππων ἐν Πράγῃ, ὡς ἔκτισεν ὁ πάππος αὐτοῦ.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

[Μυθιστορία Ι. Ρουφίνης.—Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου].

Νουίετια 181 σελ. 496.

Τὴν ἐπαύριον, μίαν προῦ, ἔφραεν ἡ Σπεράντσα εἰς τὴν Λουκίαν τὰ τέκνα της, δύο κοράσια πλήρη υγείας, μελανὰ ὡς τὴν νύκτα, —τὴν Λουκίαν-Μαρίαν καὶ τὴν Ρόζαν-Λουκίαν, καὶ τὸν μικρὸν οὐλότριχα υἱὸν της, τὸν Λούκιον.

— Ἡξερῶατε ὅτι εἶνε ὄνομα Λούκιος; ἠρώτησεν ὑπερήφανος ἡ νεαρὰ μήτηρ.

— Νομίζω, ναί, ἀπήντησεν ἡ Λουκία.

— Ἐγὼ δὲν τὸ ἤξευρα, ἀπήντησεν ἡ Σπεράντσα. Ἐπειδὴ δὲ ἤθελα καὶ ὁ υἱὸς μου νὰ ἔχη τὸ ὄνομά σας, ἐκύτταξα εἰς τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὸ ἦρα.

Ὅτε δὲ ἀπεπέμφθησαν τὰ παιδιὰ, ἡ Σπεράντσα ἐστράφη πρὸς τὴν Λουκίαν καὶ τῆ εἶπε:

— Ἀχ! καλὴ μου κυρία, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί λύπην μᾶς ἀφήσατε, ὅταν ἐφύγατε τόσον ἔξαφνα! Μὲ συγχωρεῖτε, . . . ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σας ἔκαμε πολὺ ἄσχημα νὰ ἔλθῃ νὰ σᾶς πάρῃ ἀπὸ ἕνα μέρος, ὅπου ἦθε τόσον καλά καὶ τόσον εὐτυχημένη, καὶ ὅπου ὅλος ὁ κόσμος, νέοι καὶ γέροντες, σᾶς ἐτελλοκλίοντο. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τί μοῦ ἐφάνη, ὅταν ἐχάθη τὸ ἀμάξι· καὶ δὲν τὸ ἔβλεπα πλέον. Καὶ ὁ πτωχὸς ἰατρός! νὰ τὸν ἐβλέπατε νὰ περιπατῆ ἐπάνω κάτω, χωρὶς νὰ βροῖσκη ἀνάπυσιν. Ἐκαμνε λύπην νὰ τὸν βλέπη κανεὶς νὰ κάθηται ὦραιο πολλὰς εἰς ὅ,τι μέρος ἠμποροῦσε νὰ βλέπη τὸ ξενοδοχεῖόν μας. Ποῖος θὰ ἔλεγε ποτὲ, ὅτι θὰ ἐτελειώωναν ἐπὶ τὰ πράγματα, ἐνῶ εἴχαμεν τόσον συνειθίσει νὰ σᾶς βλέπωμεν πάντοτε τοὺς δύο μαζὺ, τόσον ταιριασμένους, ποῦ ἔλεγε κανεὶς ὅτι

ὁ Θεὸς σᾶς εἶχε κάμει τὸν ἕνα διὰ τὸν ἄλλον. Ἀλλὰ τότε τοῦ κάκου ἡ λύπη ἦτον θέλημα τοῦ Θεοῦ, φαίνεται. Ὁ καυμένος ὁ ἰατρός ἔγεινε εἰς ὀλίγον ἄλλος ἄνθρωπος. Καλὸς πάντοτε, ἐλεήμων, ἀλλὰ δὲν ἄνοιγε πλέον τὸ στόμα του νὰ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ γελάσῃ καθὼς ἄλλοτε. Οἱ κληρικοὶ τὸν πῆραν ἀπὸ κακὸν καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν καταδιώκουν· τέλος πάντων ὁ ἰατρός Ἀντώνιος ἐβαρύνθη τὴν ζωὴν του ἐδῶ καὶ ἔκαμε ἀπόφασιν νὰ φύγῃ. Μίαν ἡμέραν, εἰς τὰ 1842, ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ὅτι ἀπέθανεν ἡ μητέρα του. Ἐλυπήθη τόσον πολὺ, ποῦ ἔπεσεν ἀρρώστος, καὶ ἂν δὲν ἦτον ἐκεῖνος ὁ χονδρὸς ἰατρός ἀπὸ τὴν Νίκαιαν νὰ τὸν περιποιηθῆ ὡς ἀδελφός, θαρρῶ ὅτι θ' ἀπέθνησκε ὁ καυμένος ὁ ἰατρός μας. Ἐπὶ τέλος ἀνέλαβε, ἀλλὰ ἦτον τόσον ἀδύνατος, ὥστε ὁ Ἀγγλὸς ἰατρός τὸν ἐπῆρε εἰς τὴν Νίκαιαν, καὶ ὕστερ' ἀπ' ὀλίγον ἔστειλεν ὁ Ἀντώνιος ἐδῶ εἰς τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τὴν παραίτησίν του. Ἀπὸ τότε δὲν τὸν εἶδαμεν πλέον. Ἀφοῦ ἐχάσαμεν καὶ αὐτὸν, δὲν ἠμποροῦσαμεν πλέον νὰ μεινομεν εἰς τὴν Βορδιγέραν, ἂν καὶ τὰ πράγματά μας ἐπήγαιναν πολὺ καλά. Ἠγοράσαμεν μετ' ἐκείνη βοήθειαν τοῦ Θεοῦ τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ ταχυδρομείου εἰς τὸ Μεντόν, καὶ ἤλθαμεν ἐδῶ. Δὲν ἐπαρκαλοῦσαμεν πλέον ἄλλο τίποτε τὸν Θεὸν, παρὰ νὰ ἰδοῦμεν ἀκόμη μίαν φορὰν τὸν ἀγγελον ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὅποιον, ὕστερ' ἀπὸ τὸν Θεὸν, χροωστοῦμεν τὴν ὑπαρξίν μας.

Καὶ ἡ εὐγνώμων Σπεράντσα ἔδραξε διὰ τῶν χονδρῶν της χειρῶν τὰς λεπτὰς λευκὰς χεῖρας τῆς Λουκίας καὶ ἐκάλυψεν αὐτάς διὰ φιλημάτων.

— Ἀλλὰ διατί τὸ πτωχὸν πανδοχεῖον, ἠρώτησεν ἡ Λουκία, κατήντησεν ἐρείπια;

— Εἶνε ἀπὸ τὸν σεισμὸν τοῦ 1844, ἀπήντησεν ἡ Σπεράντσα, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τρομερὰν καταστροφὴν εἰς τὰ περὶχωρα.

Ἡ Λουκία ἔμεινε τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν νύκτα ἐν τῷ πανδοχεῖῳ τοῦ ταχυδρομείου, ἀπόφασιν ἔχουσα νὰ μεταβῆ τὴν ἐπαύριον προῖαν εἰς Τάγιαν, ἵνα μάθῃ, εἰ δυνατόν, παρὰ τῆς κυρίας Ἐλεονώρας, ποῦ ἦτο πιθανὸν νὰ εὑρεθῆ ὁ ἰατρός Ἀντώνιος. Δὲν ἀπέκρυψε δὲ εἰς τὴν φίλην της, πόσον ἐπεθύμει νὰ ἐμπιστευθῆ καὶ πάλιν τὴν υγείαν της εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τὴν δεισιδάιμονα πεποίησιν, ἦν εἶχεν, ὅτι μόνος ἐκεῖνος ἠδύνατο νὰ ἀνορθώσῃ τὴν κατεστραμμένην υγείαν της. Ἡ καλὴ Σπεράντσα, ἥτις εἶχε παρατηρήσει τὴν ἰσχνὴν της μορφήν καὶ καὶ τὸν συχνὸν της βῆχα, ἐνέκρινεν ἀπὸ καρδίας τὸ σχέδιον τοῦτο, πεποίησιν ἔχουσα, ὡς ἡ ὑποκόμησσα, ἐπὶ τὴν ἱατρικὴν ἀξίαν τοῦ Ἀντωνίου, ἐπέμεινε δὲ νὰ συνοδεύσῃ τὴν Λουκίαν εἰς Τάγιαν, καίτοι αὕτη μεγάλως προσεπάθησε νὰ τὴν ἀποτρέψῃ.

— Ἡ μητέρα μου καὶ ὁ Βαττίστας φροντίζουσι τὰ παιδιὰ καὶ τὸ κατάστημα, εἶπε ἡ Ἰταλίς.